

Nr 167.

Av herr **Reuterskiöld**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förfoganderätt för luftskyddets behov.

I proposition nr 4 till årets riksdag har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen till prövning förslag till *förfogandelag för luftskyddets behov*. Denna lagstiftning, som icke avser krigsmakten eller dess behov och rörelser, utan det civila luftskyddet, ger anledning till åtskilliga betänkligheter och invändningar, och det kan ifrågasättas, om icke en fullständig omarbetning av förslaget i restriktiv riktning vore påkallad. Å andra sidan innebär den av Kungl. Maj:t framlagda texten väsentliga företräden framför de förslag, som tidigare utarbetats och som ligga till grund för propositionen; det kan därför måhända vara mera lämpligt, att riksdagen själv vidtager de ytterligare modifieringar, som må finnas önskvärda eller rent av påkallade.

De första betänkligheterna möta redan i propositionens § 2, som ger Kungl. Maj:t rätt att ålägga invånare å hotad ort att taga uppehåll utom sin bostad eller bostadsort och eventuellt även bestämma var uppehåll skall tagas. Under erinran att regeringsformen i sin § 16 ålägger Konungen bl. a. att »ingen från ort till annan förvisa», vore man närmast benägen att anse § 2 i den föreslagna förfogandelagen omöjlig att förena med förbudet i grundlagen. Och även om man medger, att grundlagsstadgandet icke utgör hinder för Kungl. Maj:t och riksdagen att genom lag föreskriva vissa begränsningar i den medborgerliga friheten, kan detta medgivande icke sträckas ända därefter att genom lag skulle kunna tilläggas Kungl. Maj:t makt att efter diskretionär prövning vidtaga administrativa åtgärder, dem grundlagen förbjuder. Det högsta man här kan medgiva synes därför vara att civil utrymning må kunna påbjudas å sådana orter, som äro så att säga reserverade för försvars- eller krigsåtgärder, såsom fästningsområden, varvsanläggningar och dylikt, varemot ett tvunget utrymmande av annan art icke lär vara grundlagsenligt möjligt annat än för det fall, att naturkatastrofer eller därmed likställbar tilldragelse eljest icke kan avvärjas eller till sina verkningar neutraliseras, vilket för här föreliggande fall innebär, att tillfällig utrymning bör kunna föreskrivas, om denna är nödig, men däremot icke den permanenta utrymning, som förslaget § 2 avser. Den, som vill stå riskerna av ett luftanfall, torde alltså ej kunna därifrån hindras i annan mån än, såsom departementschefen uttalat, förebyggandet av panik kräver ett undantag, som emellertid icke lär få utsträckas till den permanenta utvisning från orten, som departementschefen förordat. Beträffande § 2

måste därför anses nödigt att ändra uttrycket »ort, som hotas av anfall» t. ex. till »ort, som *omedelbart* hotas etc.» Likaså lärers slutbestämmelsen i samma paragraf »ävensom, i den mån det prövas nödvändigt, bestämma, varest uppehåll skall tagas» böra ändras exempelvis till »ävensom, *därest annan bostad ej annorledes ordnats*, bestämma etc.»

I § 4 mom. 1 ge orden »eller vidtaga» anledning till erinringar, då det lärers vara myndighets sak både att låta vidtaga erforderliga åtgärder och att bekosta dem, varvid mom. 2 synes böra utgå. Skulle dock mom. 1 bibehållas oförändrat, torde en omformulering av mom. 2 bli nödig därhän, att klart utsäges att kostnaden skall gäldas i princip av länsstyrelsen och endast i det fall uttagas av den enskilde, att domstolen i orten finner vederbörande enskild genom sitt förhållande hava fördyrat densamma.

Bestämmelsen i § 6 att ersättningsanspråk skola prövas i den ordning rekvissionslagen stadgar, förefaller så mycket mindre lämplig, som grunden för förfogandet icke är något militärt behov och ersättningsfrågan i verkligheten är en fråga om ersättning för skada eller för expropriation. Det enda riktiga är att låta ersättningsfrågan prövas av vanlig domstol.

Den deklarationsplikt, som skulle stadgas genom förslagets § 8 och som skulle åläggas av länsstyrelse, saknar ur rättssynpunkt nödigt underlag, då det icke är den enskilde, utan myndigheten som har att anordna luftskyddet och det bör ankomma på myndigheten att i tid anskaffa nödiga medel. Att sedermera, om brister visa sig vara för handen, visst tillfälligt förfogande över tillgänglig enskild egendom kan bli erforderligt, är ingalunda tillräcklig grund för ett sådant ingripande, som karakteriseras genom deklaration, husundersökning o. s. v. Ett dylikt ingripande skapar allenast irritation och undergräver rättsrespekten utan att någonting därigenom omedelbart vinnes, som uppväger rättssäkerhetens förlust. Därför bör hela § 8 utgå.

Beträffande §§ 9—12 göra sig starka betänkligheter gällande. Även om §§ 10 och 11 kunna anses befogade och kanske ofrånkomliga, måste bestämt bestridas, att de »kommunala kårer» varom i § 9 talas, överhuvud böra upprättas. Personlig tjänsteplikt i nödfall, såsom vid skogsbrand eller då i stad brandkår saknas, är en sak, upprättandet av kårer, som måste få mer eller mindre en militär karaktär, varken är eller bör vara en kommunal angelägenhet. Snarare borde sådana kårer förbjudas och endast nödiga tillfälliga övningar i luftskydd för dem som må vara personligt tjänstpliktiga, möjliggöras eller eventuellt t. o. m. påbjudas. Och då det i § 12 givna stadgandet, sett mot bakgrunden av föreskrifterna om »planer» för luftskyddets effektivering, vilka måste bli av administrativ natur, kan och sannolikt kommer att tolkas såsom innebärande att vederbörande uttagna personer skulle åläggas viss utbildning, vilken dessutom mycket väl kan tänkas bli olika för olika personer och förty omfatta utbildning av olika grader av befäls personer, stegras betänkligheterna mot hela denna anordning därhän, att det icke återstår annat än att yrka rent avslag å såväl § 9 som § 12.

Skulle i någon form bestämmelserna böra av andra ersättas, lärer dock riksdagen icke vara i tillfälle att nu verkställa härför nödig utredning, utan böra till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande i ty fall för nästa riksdag av kompletterande stadganden.

Med återopande av vad här anförts hemställes,

att riksdagen ville, därest överhuvud prop. nr 4 skulle bifallas, *dels* avslå §§ 8, 9 och 12, *dels* på sätt ovan antytts omformulera §§ 2, 4 och 6, *dels* i övrigt härefter anpassa övriga stadganden i den föreslagna lagen.

Stockholm den 22 januari 1938.

C. A. Reuterskiöld.
